

Yazar ve Eserle İlgili Kısa Bilgiler, Teşekkür ve Tavsiyeler

Okuyucuyu Honoré de Balzac'ın bu büyük eseriyle baş başa bırakmadan önce yazar, roman ve çeviriyle ilgili kısa bazı bilgiler vermek istiyorum.

Hayatının büyük kısmını Paris'te geçiren Balzac 1799'da, bu romanda da adı geçen Tours'da doğdu. *Vadideki Zambak* romanının ana eksen ve hatta baş kahramanlarından biri yaptığı Indre Vadisi'ne sık sık gelir, günümüzde Balzac Müzesi'ne dönüştürülmüş Saché Şatosu'nda kalır ve odasından hiç çıkmadan, bazen günde on altı saat boyunca aralıksız yazardı. Romanın baş kahramanı Félix'in çocukluk dönemi, anne sevgisinden yoksun olması ve eğitim hayatı açısından Balzac'ın çocukluğuyla çok büyük benzerlikler gösterir. Balzac'ın hayatıyla ilgili detaylı bilgi edinmek isteyen okuyuculara Stefan Zweig'in Balzac biyografisini okumalarını ve yalnızca bu romanla ilgili hazırlanmış, Fransızca, İngilizce dillerinde çeşitli bilgilerle görsellerin bulunduğu lysdanslavallee.fr web sitesini incelemelerini tavsiye ederim.

Balzac kendi ismiyle imzaladığı romanlarını, hikâyelerini, denemelerini ve çeşitli yazılarını, hiç kuşkusuz Dante'nin *La Divina Commedia* (İlahi Komedyası) eserinin başlığından esinlenerek *La Comédie Humaine* (İnsanlık Komedyası) olarak adlandırdığı büyük derlemesinde bir araya getirmiştir. Genel çerçevesiyle, toplum ve toplum sistemi üzerine düşüncelerini dile getirdiği *İnsanlık Komedyası*, 1829'la ölümünden beş yıl sonrası olan 1855 yılları arasında yayımlanan doksan civarında eseri içinde toplar. Derleme "Örf ve Âdetler Üzerine İncelemeler", "Felsefi İncelemeler" ve "Analitik İncelemeler"

Balzac

olarak üç ana başlığa ayrılır. “Örf ve Âdetler Üzerine İncelemeler” içinde altı bölüm yer alır: “Özel Hayattan Sahneler”, “Taşra Hayatından Sahneler”, “Paris Hayatından Sahneler”, “Siyasi Hayattan Sahneler”, “Askeri Hayattan Sahneler” ve son olarak “Kır Hayatından Sahneler.” İşte *Vadideki Zambak*, *İnsanlık Komedyası* eserinin “Örf ve Âdetler Üzerine İncelemeler” ana başlığı altında, “Kır Hayatından Sahneler” bölümünde yer alan romanlardan biridir. Tam da bu nedenle Balzac, romanın hemen başında Kraliyet Tıp Akademisi üyesi Nacquart’a hitaben kaleme aldığı ithaf yazısında, “edebi yapıt” kelimeleriyle *İnsanlık Komedyası* eserini, “ikinci temeli” kelimeleriyle “Örf ve Âdetler Üzerine İncelemeler” ana başlığını, “en ince işlenmiş taşlardan biri” kelimeleriyle de *Vadideki Zambak* romanını kasteder.

19. yüzyıl başından itibaren klasik Batı edebiyatı ve müziğinde “romantik akım” ortaya çıkmıştır. Bu dönemin sanatçıları eserlerinde duygu dünyalarını, hayallerini, içselliklerini, ruhsal iniş çıkışlarını, anlaşılamamaktan duydukları kederi şiirsel bir stilde tasvir ederler. İşte romantik akımın edebiyat alanındaki başyapıtlarından biri olan *Vadideki Zambak* da bu şiirsel üslupta kaleme alınmıştır.

Bu olağanüstü eser Türkçeye birçok kez tercüme edildi. Aynı eserin niçin bu kadar çok tercümesinin bulunduğu merak eden okuyucular vardır mutlaka. Ben, yazarları uzun zamandır hayatta olmayan, dünya klasikleri olarak kabul edilen eserlerin birçok çevirmen tarafından tercüme edilmesini, bir klasik müzik eserinin farklı müzisyenler tarafından yorumlanmasına benzetiyorum. Elbette içerik aynıdır. Ancak kelimelerin ve cümlelerin çeviri metinlerdeki karşılıkları ve yorumları, çok basit olanlar haricinde, çevirmenden çevirmene mutlaka farklılık gösterecektir. Kimi çevirmen uzun cümleleri bölmeyi, kimisi olduğu gibi bırakmayı, kimisi eski, kimisi de modern bir dil kullanmayı tercih eder. Balzac’ın 19. yüzyılda yazdığı ve kendi dönemini anlattığı bu romanı öz Türkçe ve çok modern kelimeler-

Vadideki Zambak

le çevirmeye gönlüm elvermediğinden, metinde nispeten daha eski bir dil kullanmayı, yeri geldiğinde bir paragraf uzunluğunda olabilen cümlelerini de mümkün olduğunca bölmeden, aslına uygun şekilde uzun tutmayı uygun buldum. Öte yandan, 19. yüzyıl Fransız tarihine ve toplum yapısına yabancılık çekebilecek Türk okuyucuyu biraz da olsun aydınlatmak ve metin içinde yer alan tarihi ve dini referansları açıklamak amacıyla roman boyunca çok sayıda dipnot da verdim.

Romanın “İlk Aşklar” bölümünde, ayrıntılı şekilde tasvir edilen çiçek buketleriyle ilgili bir pasaj mevcut. Bu çiçek buketlerinde yer alan kır çiçeklerinin her birinin Türkçe karşılıkları Fransızca ve ardından Latince isimlerinden yola çıkarak yapılan araştırmalar neticesinde bulundu. Buna rağmen herhangi bir isim veya yazım yanlışlığı mevcutsa botanik bilimiyle uğraşan okurların şimdiden affına sığınıyorum.

Balzac'ın en önemli özelliği tasvirlerindeki olağanüstü başarısıdır. İnsanın içine işleyecek derecede derinlikli ruhsal tahliller yapabilen Balzac, fiziksel tasvirlerinde de kalemi vasıtasıyla adeta fotoğraf çeker. Onun bu özelliğinden yola çıkarak, romanda adı geçen ve günümüzde hâlâ büyük bir özenle korunan bazı yerlerin ve şatoların fotoğraflarıyla, romandaki bazı sahnelerin halihazırda Balzac Müzesi koleksiyonunda yer alan çeşitli gravürlerinin fotoğraflarına yer vermek istedim. Madam de Mortsauf'un kapakta kullanılan gravürüyle birlikte diğer tüm gravürler roman metniyle birlikte iç sayfalarda, fotoğraflar ise en arka sayfalarda yer alıyor. Romanda “Clochegourde” olarak geçen ama gerçek adı “Manoir de Vannes” olan konağın bugünkü sahibesi Florence de Cacqueray'e, yalnızca bu çeviri için bölgenin ve bazı şatoların fotoğraflarını çeken fotoğraf sanatçısı Cédric Gersant'a, Azay-Chinon Val de Loire Turizm Ofisi'nden Armonie Berthelot'ya, fotoğraf sanatçıları Myriam Brunet ve Stevens Fremont'a, Indre-et-Loire Bölgesel Konseyi Balzac Müzesi-Saché Şato-

Balzac

su Sorumlusu Isabelle Lamy'ye bu görselleri temin etme konusundaki nazik yardımları için yürekten teşekkür ederim.

Eserin çeviri editörlüğünü, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Bilkent Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Fransızca Mütercimlik ve Çeviri Bölümü Öğretim üyesi Prof. Dr. Ekrem Aksoy yaptı. Ayırdığı vakit, çok değerli görüşleri ve tavsiyeleri için kendisine sonsuz minnet duyuyorum.

Klasik Batı edebiyatıyla klasik Batı müziğinin, sanatın birbirleriyle iç içe geçmiş iki ayrı dalı olduğunu düşündüğümden çeviri esnasında metnin içine daha rahat girebilmek için, özellikle Romantik Dönem bestecilerinin eserlerini dinledim. Başta Chopin'in noktürnleriyle etütleri olmak üzere, Schubert, Schumann ve Grieg'in piyano eserleri, Beethoven'ın piyano sonatları ve Pastoral Senfoni'si, Tchaikovsky'nin Patetik Senfoni'si, Rachmaninoff'un piyano konçertoları, Mendelssohn'un Bir Yaz Gecesi Rüyası, Smetana'nın senfonik şiirleri, Gounod'nun Ave Maria'sı romanın anlatımıyla büyük ahenk gösterdiğinden, hem hikâyenin atmosferini daha iyi soluyabilmesi hem de romantik akımı daha iyi kavrayabilmesi için, okuyucuya da romanı okurken bu eserleri dinlemesini naçizane tavsiye ederim.

Şirin Erkan Leitaö

Vadideki Zambak

ŞİRİN ERKAN LEITAO, 1972'de Ankara'da doğdu, 1994'te Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1994-1997 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi Şan Bölümü'nde öğrenim gördü.

2000-2012 yılları arasında Fransa'nın Ankara Büyükelçiliği Basın ve İletişim Bölümü'nde tercüman olarak çalıştı.

2012'de Fransa'ya taşındı. Akademisyen Tatyana Moran'ın İletişim Yayınları'ndan çıkmış *Dün, Bugün* başlıklı otobiyografik eserini, Moran'ın Fransa'da yaşayan ailesinin özel isteği üzerine Türkçeden Fransızcaya çevirdi. Türkiye'de yayımlanan Opus dergisinin Paris temsilcisi olarak klasik Batı müziği üzerine makaleler kaleme aldı. Fransa'daki bazı sosyal yardımlaşma dernekleri için gönüllü tercümanlık çalışmaları da gerçekleştiren Şirin Erkan Leitao, çeşitli yayınevleriyle çalışmaktadır.

Çevirdiği ve şimdiye dek Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanmış diğer eserler:

2018 - *Clara'nın Yolculuğu, Sezahat* - Anne Fakhouri

2020 - *Bütün Kadınlar Kahramandır* - Inna Shevchenko

2021 - *Portakal Bahçesi* - Larry Tremblay

2021 - *Clara'nın Yolculuğu, Günlerin Sisi* - Anne Fakhouri

2021 - *Ben, Tituba, Salem'in Kara Cadısı* - Maryse Condé

Kraliyet Tıp Akademisi üyesi Sayın J.-B. Nacquart'a

Sevgili doktor, işte, ağır ağır ve büyük emeklerle inşa edilen edebi bir yapıtın ikinci temelindeki en ince işlenmiş taşlardan biri. Bir zamanlar beni kurtaran bilgeye teşekkür etmek için olduğu kadar, daimi bir dostu anmak niyetiyle de adınızı bu taşta yazmak istiyorum.

DE BALZAC

Kontes Natalie de Manerville'e

İsteğine boyun eğiyorum. Bizi sevdiğinden daha fazla sevdiğimiz bir kadının üstünlüğü, bize tüm sağduyu kurallarını unutturmasıdır. Alnınızın kırıştığını görmemek, en ufak itirazın ke derlendirdiği dudaklarındaki somurtkan ifadeyi dağıtmak için mesafeleri mucizevi şekilde aşar, kanımızı döker, geleceğimizi harcarız. Bugün geçmişimi istiyorsun, al öyleyse. Yalnız şunu iyi bil ki Natalie, sana itaat ederek bakir çirkinlikleri ayaklar altında çiğnemek mecburiyetinde kaldım. Mutluluk sarhoşluklarım esnasında arada bir dalıp gittiğim o ani ve uzun hülyalardan niçin kuşkulanıyorsun? Bir suskunluğumdan ötürü, sevilen bir kadının sevimsiz öfkesine niçin kapılıyorsun? Kişiliğimin zıtlıklarıyla nedenlerini öğrenmeye çalışmadan oynayamaz mıydın? Yüreğinde kendilerini affettirmek için benimkilere ihtiyaç duyan sırlar mı var? Sonunda anladın Natalie ve her şeyi bilmen belki de daha iyidir: Evet, hayatıma bir hayalet hükmediyor, en ufak kelimede hayal meyal biçimleniyor, çoğu zaman kendiliğinden üzerimde dalgalanıp duruyor. Sakin havalarda fark edilen ve fırtınanın kabarttığı denizin taşlık sahile parça parça fırlattığı o deniz yaratıkları gibi heybetli anular gömülü ruhumun derinlerinde. Düşünceleri ifade etmek için gereken gayret, aniden uyandıklarında bana çok büyük ızdıraplar veren o eski duyguları barındırsa da, bu itirafta seni yaralayacak bölümler olursa isteğini yerine getirmediğim takdirde beni tehdit ettiğini hatırla ve sana itaat ettiğim için beni cezalandırma olur mu? Sana açacağım bu sırların sevgini artırmasını dilerdim. Akşam görüşmek üzere.

Félix

I

İki Çocukluk

Tazecik kökleri yalnızca içinde bulunduğu toprağın sert taşlarına rastlayan, körpe yaprakları nefret dolu ellerle koparılan, çiçekleri açmak üzereyken dona yakalanan ruhların en dokunaklı ağrısını, sessizce katlandıkları ızdırapların resmini gözyaşlarından beslenen hangi yeteneğe borçlu olacağız? Dudakları acı bir memeyi emen, gülücükleri sert bir bakışın yakıcı aleviyle bastırılan bir çocuğun çektiği acıları hangi şair anlatacak bize? Duyarlıklarının artması kolaylaşsın diye çevrelerine yerleştirilmiş varlıkların baskıları altında ezilen zavallı yürekleri anlatacak hayal ürünü her öykü benim gençliğimin asıl hikâyesi olabilir. Yeni doğmuş bir çocuk olarak hangi gururu incitmiş olabilirdim? Annemin bana karşı soğuk davranışları altında hangi fiziksel veya manevi talih-sizlik yatıyordu? Görev icabı mı dünyaya getirilmiştim, şans eseri mi doğmuştum, yoksa hayatı sitem olan bir çocuk muydum? Kır evinde sütanneye teslim edildikten ve ailem tarafından üç yıl boyunca unutulduktan sonra döndüğüm baba evinde öyle az ilgi görüyordum ki insanlar bana acıyordu. Beni bu ilk bedbahtlıktan doğrultabilen herhangi bir duygu ya da mutlu bir tesadüf oldu mu bilmiyorum: Bunu çocuk ben de bilmiyordum, yetişkin ben de bilmiyor. Ağabeyimle iki ablam talihsizliğimi hafifleteceklerine bana acı çektirerek eğlenirlerdi. Çocuklar arasında mevcut, işledikleri kabahatleri gizlemelerini gerektiren ve daha o yaşlarında onlara onur kavramını öğreten ittifak, ben söz konusuysam geçersiz kalırdı. Üstüne üstlük ağabeyimin hataları yüzünden çoğunlukla ben cezalandırıldım ve bu adaletsizliğe asla karşı çıkamadım. Çocuk-

Balzac

larda filizlenen dalkavukluk anlayışı, kendilerinin de korktuğu bir annenin iyiliğine mazhar olma arzusuyla, canımı yakan zulümlere katkıda bulunmaya yönlendiriyor olabilir miydi onları? Bir taklit eğilimi miydi bu? Güçlerini sınama ihtiyacı mı duyuyorlardı yoksa acıma duygusundan mı yoksunlardı? Kim bilir belki de tüm bu sebeplerin bir araya gelmesi beni o tatlı kardeşlik duygusundan mahrum etmişti. Daha o yaşlarda sevecenlikten yoksun bırakılmıştım, hiçbir şeyi sevmeye hakkım yoktu, halbuki doğa sevgi dolu bir yürek vermişti bana! Devamlı umudu kırılan bu duyarlılığın iç çekişlerine kulak veren bir melek var mıdır? Karşılıksız kalan duygular bazı ruhlarda zamanla nefrete dönüşseler de benim içimde gitgide yoğunlaştılar, orada kendilerine bir yatak oydular ve sonraki yıllarda hayatıma sükün ettiler. Sürekli sarsılmak, kişinin karakterine bağlı olarak sınırlarını bozar, korku yaratır ve korku daima boyun eğmeye zorlar insanı. O durumda da insanı bozan bir zayıflık ortaya çıkar ve bu zayıflık insana tarif edemediğim bir kölelik telkin eder. Ne var ki bu daimi kederler beni gitgide artan bir güç göstermeye alıştırdı ve ruhumu manevi bir dayanıklılığa hazırladı. Tıpkı bir sonraki darbeyi bekleyen kurbanlar gibi daima yeni bir acı beklerken tüm varlığım çocukluğun güzelliklerini ve hareketlerini bastıran kasvetli bir tevekkül göstermek zorunda kaldı, bu da akılsızlık belirtisi olarak görüldü ve annemin o uğursuz teşhislerini haklı çıkardı. Kuşku götürmez bu adaletsizlikler, ruhumda olması gerekenden erken bir gurur doğurdu ve böyle bir tecrübenin teşvik ettiği kötü eğilimleri hiç kuşkusuz sağduyunun bu meyvesi engelledi. Annem beni yüzüstü bıraksa da bazen endişelerine konu olurdu, arada bir eğitimimden söz eder ve bu eğitimle ilgilenme arzusu gösterirdi. O anlarda, onunla gündelik bir beraberliğin yaratabileceği yürek incinmelerini düşünerek korkunç ürpertilere kapılırdım. Terk edilmişliğime şükrediyor, taşlarla oynamak, böcekleri incelemek ve gökyüzünün maviliğini seyretmek için bahçede kalabilmekten mutlu olduğumu düşünür-

Vadideki Zambak

yordum. Yalnızlık beni hülyalara taşısa da etrafımı seyre dalma-ya düşkünlüğüm size ilk üzüntülerimi resmedecek bir maceradan kaynaklandı. Öylesine az ilgi görüyordum ki dadım çoğunlukla beni yatırmayı unuturdu. Bir akşam, sakince bir incir ağacının altında oturmuş, hani şu, çocukların kapıldığı ve erken yaşlarımda ortaya çıkan hüznün bir nevi duygusal zekâ da kattığı tutkuyla bir yıldızı seyrediyordum. Kız kardeşlerim eğleniyor, çığlıklar atıyorlardı. Uzaktan duyduğum gürültü patırtıları düşüncelerime eşlik eder gibiydi. Gürültüler kesildi, gece oldu. Annem tesadüfen yokluğumu fark etmiş. Korkunç bir dadı olan Matmazel Caroline azarlanmamak için annemin vesveselerini haklı çıkaracak şekilde evden nefret ettiğimi, bana dikkatle göz kulak olmasa evden çoktan kaçmış olacağımı ileri sürmüş, güya aptal değil ama içten pazarlıklımışım, ilgilendiği tüm çocuklar içinde mizacı benim kadar kötüsüne daha önce hiç rastlamamışmış. Beni arıyormuş gibi görünerek çağırdı, yanıt verdim. Nerede olduğumu zaten bilerek incir ağacına doğru yürüdü.

“Ne yapıyorsunuz burada?” diye sordu bana.

“Bir yıldızı seyrediyordum.”

Yukarıdan, balkonundan bizi dinleyen annem, “Bir yıldızı seyretmiyordunuz, sizin yaşınızda bir çocuk astronomiden ne anlamış?” dedi.

“Ah hanımefendi” diye çığılığı bastı Matmazel Caroline, “deponun musluğunu açık bırakmış, bahçeyi sular basmış.”

Bir hengâmedir başladı. Kız kardeşlerim eğlenirken suyun nasıl aktığını görmek için musluğu açmışlar fakat bir su demeti diğerlerinden farklı bir yöne doğru fışkırıp üstlerini başlarını ıslatınca o şaşkınlıkla ne yapacaklarını bilemediklerinden musluğu kapatmadan kaçmışlardı. Bu hınzırlığın benim başımın altından çıktığına inandılar, masum olduğumu söyleyince beni yalancılıkla suçladılar ve çok sert bir şekilde cezalandırıldım. Ne korkunç cezaydı o! Yıldızlara beslediğim sevgi yüzünden benimle alay ettiler

ve annem akşamları bahçede kalmamı yasakladı. Zorbaca yasaklar, çocuklarda tutkuyu yetişkinlerde olduğundan çok daha fazla kamçılar. Çocukların, kendilerine yasaklanmış ve bu yasaktan ötürü nazarlarında karşı konulmaz çekiciliğe bürünen bir şeye kafayı takmak gibi bir ayrıcalıkları vardır. Dolayısıyla yıldızımın dolayı sık sık azar işittim. Kimselere açılmadığımdan, ilk kelimelerini dili dolaşarak söyleyen bir çocuğun ilk düşüncelerini de kekeleyerek dile getirdiği o tatlı iç cıvıltılarıyla tüm kederlerimi yıldızıma anlatıyordum. Hayatın sabahında yaşananların izleri yürekte öyle derin izler bırakır ki, on iki yaşında kolejdeyken bile kelimelere dökülemeyecek kadar büyük bir mutlulukla hâlâ yıldızımı seyrediyordum.

Benden beş yaş büyük ağabeyim Charles ne kadar yakışıklı bir erkeğe çocukluğunda da o derece güzeldi. Babamın gözbebeği, annemin sevgilisi, ailenin ümidi ve bundan ötürü evin hâkimiydi. Sağlıklı ve gürbüzdü, özel bir öğretmeni vardı. Bense cılız ve çelimsizdim. Beş yaşındayken şehirdeki bir gündüz okuluna gönderildim. Babamın uşağı beni her sabah okula götürür, akşam da alıp eve getirirdi. Beslenme çantamda dişe dokunur pek bir şey olmazdı. Halbuki sınıf arkadaşlarım bol yiyecek getirirlerdi. Benim mahrumiyetimle onların zenginliği arasındaki bu zıtlık bin bir çeşit ızdırıp yarattı. Sabah kahvaltısıyla okuldan eve dönüşüme denk gelen akşam yemeği arasındaki öğle yemeğinin başlıca yiyecekleri Tours'un o ünlü rilette'leri¹ ve rillon'larıydı.² Midesine düşün birkaç kişinin büyük ilgi gösterdiği bu yiyeceklere Tours'un aristokrat masalarında nadiren rastlanırdı. Okula gitmeden önce bunlardan bahsedildiğini duyduysam da bu kahverengi reçelin³

1) Kendi yağında kavrulmuş domuz veya kaz eti kıyması. [ç.n.]

2) Kendi yağında pişirilmiş kuşbaşı domuz yahnisisi. [ç.n.]

3) Balzac'ın midesine pek düşün olduğu ve sözünü ettiği yiyecekleri pek sevdiği bilinir. Her ne kadar bahsettiği bu yiyecekler tatlı değilse de macun kıvamında olduğundan reçel kelimesini kullanmıştır. Dolayısıyla kelime olduğu şekliyle bırakılmıştır. [ç.n.]

Vadideki Zambak

benim için bir ekmek dilimine sürülmesi mutluluğunu asla yaşamamıştım. Hoş, okulda moda olmasaydı da canım daha az çekmezdi zira bu bende sabit bir fikre dönüşmüştü. Tıpkı kapıcıların pişirdiği yahnilerin Paris'in en zarif düşeslerinden birinde uyardığı istek gibi, ki o düşes bir kadın olduğundan bu isteğini gidermişti. Siz aşkı nasıl gözlerden okuyorsanız, çocuklar da bakışlardan açlığı anlarlar. Arkadaşlarım bunu gördüklerinde harika bir alay konusu olmuştum. Hemen hepsi küçük burjuva sınıfındandı. Lezzetli rilette'lerini bana gösterir, bir yandan da bu yiyeceğin nasıl hazırlandığını ve nerede satıldığını bilip bilmediğimi ve niçin benim beslenme çantamda bulunmadığını sorarlardı. Tavada kendi yağında çevrilmiş, pişmiş trüf mantarlarını andıran rillon'larını överek dudaklarını yalarlardı. Benim sepetimi gözden geçirir, içinde yalnızca Olivet peynirleri ya da kuruyemişler görünce, *Senin sepetinde yiyecek bir şey yok mu?* sözleriyle beni kahrederlerdi. Bu cümle, ağabeyime verilen değerle bana verilen değer ne kadar farklı olduğunu öğretti bana. Terk edilmişliğim ve diğerlerinin mutluluğu arasındaki zıtlık çocukluğumun güllerini lekeledi, yeşeren gençliğimi soldurdu. Bir cömertliğe kanarak riyakâr bir ifadeyle bana sunulan o çok istediğim yiyeceği kabul etmek üzere elimi uzattığımda, beni alaya alan arkadaşım işin sonunu önceden bilen diğerlerinin kahkahaları arasında ekmek dilimini geri çekiverdi. En soylu ruhlar bile gurura kapılıyorken, kendini küçümsemiş, alaya alınmış hissedenden bir çocuğun ağlayışlarını affetmemek ne mümkün? Böyle bir duruma düşen kaç çocuk açgözlü, dilenci ruhlu, korkak olurdu kim bilir! Zulümlerden kaçmak için mücadele ettim. Ümitsizliğin yarattığı cesaret beni korkutucu biri yaptı fakat bu defa da bir nefret nesnesine dönüştüm ve hainlikler karşısında biçare kaldım. Bir akşam okuldan çıkarken içi taş dolu bir mendille sırtıma vurdular. Bana yapılanın öcünü sert bir şekilde alan uşak, bu olayı anneme anlattığında annem, "Bu lanet çocuk bize yalnızca üzüntü yaşatacak!" diye bağır-

dı. Ailemde yarattığım tiksintiyi bana yansıtan bu sözlerden dolayı kendime güvenim korkunç bir şekilde sarsıldı. Tıpkı evde olduğu gibi okulda da içime kapandım. Bu ikinci kar yağışı, ruhu- ma serpilmiş tohumların filizlenmesini geciktirdi. Haylazlık yapanların sevildiği dikkatimi çekiyordu, gururumu bu gözleme dayandırdım ve tek başıma kaldım. Böylece yüreğimi kabartan duyguları dışa akıtma imkânsızlığı sürüp gitti. Daima kederli, kendisine kin duyulan, yalnız bir öğrenci olduğumu gören öğretmenim, ailemin kötü mizacıma dair yanlış kuşkularını paylaştı. Annem, okuma yazma öğrenir öğrenmez beni Pont-le-Voy'ya, yaşıtım çocukların *Pas latins*⁴ adı verilen bir sınıfa kabul edildikleri, aynı zamanda zekâ gecikmesi yaşayan öğrencilerin de kaldıkları, Oratoryen⁵ rahipler tarafından yönetilen bir koleje gönderdi. Orada hiç kimseyi görmeden ve dışlanmışlık dolu bir hayat sürerek sekiz yıl kaldım. Nasılını, niçinini söyleyeyim: Ufak tefek zevkler için ayda yalnızca üç frankım vardı. Bu para ancak kuştüyü kalem, gönye, cetvel, mürekkep ve kâğıt gibi elzem okul ihtiyaçlarına yetiyordu. Cambaz ayağı ya da sicim gibi eğlenceye yönelik hiçbir şeyi satın alamadığımdan okuldaki tüm oyunlardan dışlanıyordum. Oyunlara kabul edilebilmek için zengin çocukları pohpohlamak veya kendi sınıfımın güçlülerine dalkavukluk etmek zorundaydım. Çocukların kendilerine pek kolay yakıştırdıkları bu tabansızlıkların bir nebzesi bile yüreğimi kederle doldurmaya yetip artıyordu. Günlerimi bir ağacın altında ağlamaklı hülyalara dalarak geçiriyor, kütüphanecinin bize aydan aya verdiği kitapları okuyordum. Bu korkunç yalnızlığın diplerinde ne çok keder gizliydi, ne iç sıkıntıları doğuruyordu terk edilmişliğim? Okulun en değerli ödülleri sayılan Fransızcadan Latinceye, Latinceден Fransızcaya çeviri ödüllerine layık görüldüğüm o ilk törende hassas ruhumun neler çektiğini hayal edebilir misiniz? Ödüllerimi almak üzere alkışlar ve gürültüler içinde sahneye çıkarken ne babam ne

4) Henüz Latince öğrenmeye başlamamış öğrencilere verilen lakap. [ç.n.]

5) Hıristiyanlıkta bir cemaat. [ç.n.]